वा रस्य लः । १खट्वायाम् (पालङ्क) अमरः । २वीरासनाङ्के अङ्गस्थापितकरतले यथाह योगसारे वसिष्ठः "एकं पादमथैकस्मिन् विन्यस्योरौ तु संस्थितम् । इतरस्मिन् तथैवोर्द्ध्वं वीरासनमिदं स्मृतम् । उत्तानिते करतले करमुत्तानितं परम् । आधायाङ्कगतं कृत्वा ध्यायेद्यस्तस्य सोऽन्तरम्" । ३अवसिक्थकायाम् हेमच० । ४योगपट्टे च ।

पर्य्यङ्कपादिका स्त्री पर्य्यङ्कस्येव पादोऽस्त्यस्याः ठन् बहु० कप् वा कापि अतइत्त्वम् । कोलशिम्ब्याम् राजनि० ।

पर्य्यङ्कबन्ध पु०पर्य्यङ्कस्य योगपट्टस्य बन्धः बन्ध–घञ् । योगपट्टवस्त्रादिना पृष्ठजानुजङ्घाबन्धने "पर्य्यङ्कबन्धं निविड़ं बिभेदेति" कुमारः । ल्युट् । पर्य्यङ्कबन्धन अत्रैव न० ।

पर्य्यग्निकृत त्रि०अग्नेः परितः कृतः । "समन्तादग्निवेष्टनेन कृतसंस्कारे "तान् पर्य्यग्निकृतानुत्सृजति" ताण्ड्य०ब्रा० ।

पर्य्यङ्क्य पु० अश्वमेधीये प्रथमयूपे बन्धनीयेषु पञ्चदशसंख्याकेषु पशुभेदेषु ते च यजु० २१ १ मन्त्रे उक्ताः । "ते वात्र ते पञ्चदश पर्य्यङ्क्याः पशवो भवन्ति" शत०ब्रा० १३.२.२ १। "पर्य्यङ्क्यानश्वे" कात्या०श्रौ० २०।५।४। "कृष्णग्रीवादयः वामनान्ताः पञ्चदश पर्य्यङ्क्यसंज्ञा इत्यर्थः" कर्कः ।

पर्य्यटन न० परितोऽटनम् । पुनःपुनर्भ्रमणे हेमच० ।

पर्य्यनुयोग पु० परितोऽनुयोगः प्रश्नः । दूषणार्थं जिज्ञासायाम् हलायु० "एतेनास्यापि पर्य्यनुयोगस्यानवकाशः" इति दायभागः ।

पर्य्यनुयोज्य त्रि० परि+अनु–युज–कर्मणि ण्यत् । निग्रहोपपत्त्या चोदनीये (निग्रहस्थानं प्राप्तोऽसि) कल्पेयमनुयोज्ये न्यायभाष्यम् ।

पर्य्यनुयोज्योपेक्षण न० गौतमोक्ते निग्रहस्थानभेदे निग्रहस्थानप्राप्तस्योपेक्षणे । "अनिग्रहः पर्य्यनुयोज्योपेक्षणम्" गौ०सू० । पर्य्यनुयोज्योपेक्षणं लक्षयति । निग्रहस्थानं प्राप्तवतोऽनिग्रहः निग्रहस्थानानुद्भावनमित्यर्थः यत्र त्वनेकनिग्रहस्थानपाते एकतरोद्भावनं तत्र न पर्य्यनुयोज्योपेक्षणम् अवसरे निग्रहस्थानोद्भावनत्वावच्छिन्नाभावस्यैव तत्त्वात् ननु वादिना कथमिदमुद्भाव्यं स्वकौलीनविवरणस्यायुक्तत्वादिति चेत् सत्यं मध्यस्थेनैवमुद्भाव्यं वादे च स्वयमुद्भावनेऽप्यदोषः" वृत्तिः ।

पर्य्यन्त पु० परिगतोऽन्तम् प्रा०स० । शेषसीमाप्राप्ते ।

पर्य्यन्तभू स्त्री पर्य्यन्तस्य शेषसीमायाः भूः । ग्रामादेः शेषसीमास्थाने परिसरे अमरः ।

पर्य्यन्तिका स्त्री परितोऽन्तिका । गुणनाशे हारा० ।

पर्य्यन्य पु० पर्जन्यः+पृषो० । पर्जन्यशब्दार्थे उणा० ।

पर्य्यय पु०परित्यज्य शास्त्रलौकिकमर्य्यादाम् अयः इण–भावे अच् । शास्त्रलोकव्यवहारातिक्रान्ते आचारे अमरः ।

पर्य्यवसान न० परि+अव+सो–भावे ल्युट् । १तत्तदर्थावधारणे २शेषावधौ च ।

पर्य्यवसित त्रि० परि+अव+सो–कर्मणि क्त । १पूर्वापरालोचनेन अवधारितेऽर्थे २निष्कृष्टार्थे च ।

पर्य्यवस्था स्त्री परि+अव+स्था–अङ् । १विरोधे २प्रतिपक्षवादे च । ल्युट् । पर्य्यवस्थान तत्रैव न० । तृच् पर्य्यवस्थातृ तत्कर्त्तरि त्रि० । "परितः विश्वं व्याप्य स्थितः । पर्य्यवस्थित विष्णौ पु० "जीवनः पर्य्यवस्थितः" विष्णुस० ।

पर्य्यसन न० परि+अस–क्षेपे–भावे ल्युट् । १अपसारणे २दूरीकरणे परितः ३क्षेपणे च । [२पतिते च मेदि० ।

पर्य्यस्त त्रि० परि+अस–क्षेपे कर्मणि क्त । १परितः क्षिप्ते

पर्य्यस्ति स्त्री पर्य्यस्यते शरीरं यत्र परि+अस–क्षेपे आधारे भावे वा क्तिन् । १पल्यङ्के (पालङ्क) त्रिका० तत्रार्थे २दूरीकरणे च स्वार्थे क । पर्य्यस्तिका हेमच० ।

पर्य्याचान्त न० परित आचान्तम् । एकपङ्क्तिस्थान् भुञ्जानानन्यानवमत्य यत्रान्येनान्ने भुज्यमाने अन्येनाचमनं कृतं तादृशे अन्ने तच्चान्नमभक्ष्यम् "उग्रान्नं सूतिकान्नञ्च पर्य्याचान्तमनिर्दशम्" मनुव्याख्यायां कुल्लूकभट्टः । "उदक्यास्पृष्टसंघुष्टं पर्य्याचान्तञ्च वर्जयेत्" याज्ञ० । मुद्रितपुस्तके पर्य्यायान्नमिति पाठः प्रामादिकः मनुनैकवाक्यत्वात् तथा पाठस्य युक्तत्वात् ।

पर्य्याचित त्रि० परि+आ+चि-क्त । आचिते आचिता० नास्यान्तोदात्तता ।

पर्य्याण न० परि+या-ल्युट् पृषो० । १अश्वसज्जायां २पल्ययने (जिन्) इण–ल्युट् । पर्य्ययणमप्यत्र ।

पर्य्याणहन न० सोमोऽनसि स्थितः समन्तादानह्यतेऽनेन परि+आ+नह–करणे ल्युट् । सोमशकटोपरिगत पटकुटीरूपे तद्बन्धनोपाये पदार्थे कात्या०श्रौ०७।७।१२०

पर्य्याप्त न० परि+आप-भावे-क्त । १यथेष्टे २तृप्तौ ३सामर्थ्ये ४निवारणे ५योग्यत्वे च । कर्त्तरि क्त । ६समर्थे ७प्राप्ते च त्रि० मेदि० । ८पर्य्याप्तिसम्बन्धयुक्ते त्रि० ।

पर्य्याप्ति स्त्री परि+आप–भावे क्तिन् । १सम्यक् प्राप्तौ न्यायमतसिद्धे २स्वरूपसम्बन्धभेदे तथाहि "द्वित्वादिकं पर्य्याप्तिसम्बन्धेन द्वित्वादिष्वेव वर्त्तते न प्रत्येकम् ।